

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET SPORTA I FIZIČKOG VASPITANJA
OSNOVNE AKADEMSKE STUDIJE

**KOMPARATIVNA ANALIZA PLESNIH SADRŽAJA U
VASPITNO-OBRAZOVNOM SISTEMU EVROPSKIH
ZEMALJA**

Završni rad

Student

Marko Vasiljević

Mentor

Dr Sanja Mandarić, redovni profesor

Članovi Komisije

1. Dr Ivana Milanović, vanredni profesor
2. Dr Lidija Moskovljević, vanredni profesor

Beograd, 2019.

SAŽETAK

Plesni sadržaji su zastupljeni u osnovnim školama vaspitno-obrazovnih sistema Evrope. S tim u vezi, cilj rada je utvrditi mesto programskih sadržaja plesova u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema evropskih zemalja. U skladu sa ciljem rada izvršen je pregled i analiza plesnih sadržaja u planu i programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije i Savezne Republike Nemačke. Na osnovu rezultata analize, došlo se do zaključka da se u najranijem školskom uzrastu, primenom plesnih sadržaja na časovima FV, pažnja usmerava na razvoj psiho-fizičkih karakteristika deteta uz sticanje osećaja za ritam, muziku i prostor. U starijim razredima dolazi do većeg uticaja plesova sa sociološkog aspekta, kroz rad u paru i u grupi. Najčešće korišćeni plesni sadržaji kojima se razvijaju socijalne karakteristike kod dece su narodne igre i standardni plesovi. Plesni sadržaji u nastavnim programima fizičkog vaspitanja, jednog broja zemalja, povezani su sa sadržajima ritmičke gimnastike, koja dovodi do razvoja pravilnog držanja tela, opšte koordinacije, manipulacije rekvizitima, kao i drugih motornih sposobnosti. Rezultati komparativne analize ukazuju na, razliku u broju časova prilikom kojih se sprovode plesni sadržaji, ali ne u samoj nastavi fizičkog vaspitanja već u dodatnim vannastavnim aktivnostima.

KLJUČNE REČI: fizičko vaspitanje, osnovna škola, programski sadržaji plesova

SADRŽAJ

<u>1. UVOD.....</u>	<u>1</u>
<u>2. TEORIJSKI OKVIR RADA.....</u>	<u>3</u>
2.1 VASPITNO-OBRAZOVNI SISTEM I FIZIČKO VASPITANJE	3
2.2 PLESOVI.....	4
2.2.1 OSNOVNE KARAKTERISTIKE PLESOVA I PLESNIH SADRŽAJA	6
<u>3. PREDMET, CILJ, ZADACI I METODE RADA.....</u>	<u>10</u>
<u>4. ANALIZA PLESNIH SADRŽAJA ZA OSNOVNE ŠKOLE</u>	<u>11</u>
4.1 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEM REPUBLIKE CRNE GORE	11
4.2 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEM REPUBLIKE HRVATSKE.....	14
4.3 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEM REPUBLIKE RUMUNIJE	16
4.4 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEM REPUBLIKE SRBIJE	18
4.5 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEM RUSKE FEDERACIJE.....	21
4.6 OBRAZOVNO-VASPITNI SISTEMA SAVEZNE REPUBLIKE NEMAČKA	24
<u>5. KOMPARATIVNA ANALIZA PLESNIH SADRŽAJA.....</u>	<u>26</u>
<u>6. ZAKLJUČAK</u>	<u>30</u>
<u>7. LITERATURA.....</u>	<u>32</u>

1. UVOD

Ples je najstariji vid umetnosti čovečanstva. Naime, Kurt Saks u svom istorijskom delu *Svetska istorija plesa* navodi, da je ples u osvitu ljudske civilizacije, prvo čovekovo umetničko delovanje i estetsko izražavanje, te tako ples smatra najstarijim vidom umetnosti (Obradović, 2008). Od osnivanja prve ljudske zajednice do danas, ples je bio prisutan u ljudskom društvu, koji se uporedo sa razvojem ljudske zajednice menjao i razvijao. Za primitivnog čovaka ples je bio sredstvo u borbi za život, da bi kasnije predstavljao vid razonode i opuštanja. Danas ples, između ostalog, predstavlja fizičku aktivnost koja doprinosi razvoju i usavršavanju motoričkih sposobnosti, usvajanju i usavršavanju motoričkih veština pojedinca, kao i opštoj međupredmetnoj kompetenciji (estetička kompetencija), u okviru vaspitno-obrazovnog sistema (Radisavljević i Mandarić, 2019).

U složenom i raznovrsnom današnjem društvu, uloga nastave fizičkog vaspitanja jeste da kroz promociju celoživotne fizičke aktivnosti i unapređenje kvaliteta života dece, dovede do dugoročnog poboljšanja ukupnog zdravlja školske populacije (Ayers & Saiscsany, 2011; Burgeson, Wechsler, Brener, Young, & Spain, 2001; Fairclough, Stratton, & Baldwin, 2002; O'Neil, 2017). Pomenuta uloga nastave fizičkog vaspitanja je u skladu sa zahtevima koje pred sebe postavlja Evropska unija, pokušavajući da na taj način ublaži negativne efekte na zdravlje i poboljša funkcionisanje društva (Svetska zdravstvena organizacija (World Health Organisation) - Regionalna kancelarija za Evropu, 2007). Naime, istraživanja ukazuju da su evropski dečaci svih uzrasta fizički aktivniji nego evropske devojčice (Amstronga & Welsmana, 2006). Takođe je potvrđeno da devojčice dnevno prepešače manji broj koraka i da su ređe aktivne u svoje slobodno vreme (Tudor-Lucke, Lee, Morgan, Beighle, & Pengrazi, 2006). Stoga, vrlo je važno motivisati devojčice, da shvate prednosti i mogućnosti nastave fizičkog vaspitanja, kako bi stekle želju za rado učešće u realizaciji programskih sadržaja (Prusak, Treasure, Dars, & Pangrazia, 2004).

Imajući u vidu značaj plesova na razvoj i očuvanje bio-psiho-socijalnih karakteristika pojedinca, oni mogu biti jedan od nastavnih sadržaja koji bi školsku populaciju, kako devojčica tako i dečaka, podstakli na fizičku aktivnost. Naime, ples je već duže vreme sadržaj u programima fizičkog vaspitanja u mnogim zemljama. U Evropi, u oko 80% obrazovnih sistema, ovaj sadržaj je zastupljen u osnovnim i srednjim školama, međutim samo 7% časova od ukupnog fonda časova fizičkog vaspitanja, predviđeno je za njegovu realizaciju (UNESCO World-wide survey of school physical education – Final Report, 2013). Studije ukazuju da je

samo mali broj časova fizičkog vaspitanja namenjen plesu i to prvenstveno za učenike mlađih razreda i često samo za devojčice (Carli, 2004; Sanderson, 2001), kao i da učenici imaju ograničene mogućnosti da na časovima fizičkog vaspitanja uče ples i stiču pozitivna iskustva kroz estetsko izražavanje (Gard, 2008; Sanderson, 1996, 2001). Shodno navedenom, predmet ovog rada su plesni sadržaji u vaspitno-obrazovnom sistemu evropskih zemalja.

2. TEORIJSKI OKVIR RADA

2.1 Vaspitno-obrazovni sistem i fizičko vaspitanje

Vaspitno- obrazovni sistem u samom svom osnovu ima dva procesa. Prvi proces jeste vaspitanje, odnosno proces planskog i sistemskog usavršavanja senzornih, intelektualnih, emocionalnih, moralnih i duhovnih svojstava i sposobnosti deteta i odrasle osobe. Drugi predstavlja obrazovanje koji se, u užem značenju ovog pojma, podrazumeva kao proces usvajanja znanja, izgrađivanja veština i navika; razvoja sposobnosti, usvajanja sistema vrednosti i pravila ponašanja. Obrazovanje, u širem značenju ovog pojma, predstavlja stalan proces ostvarivanja duhovnih vrednosti, proces koji traje tokom celog života (Gvozdenović, 2011).

Jedna od karika vaspitno-obrazovnog procesa jeste proces fizičkog vaspitanja koji za cilj ima da raznovrsnim i sistemskim motoričkim aktivnostima, u povezanosti sa ostalim vaspitno-obrazovnim područjima, doprinese integralnom razvoju ličnosti učenika (kognitivnom, afektivnom, motoričkom), razvoju motoričkih sposobnosti, sticanju, usavršavanju i primeni motoričkih umenja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada (prema Radisavljević Janić i Milanović, 2015, Službeni glasnik RS, broj...). Shodno tome, može se reći da fizičko vaspitanje ima značajnu ulogu u edukaciji učenika. Naime, kvalitetno fizičko vaspitanje omogućava učenicima da razviju kretne kompetencije i samopoštovanje, ali i da steknu potrebna znanja, vrednosti i stavove u funkciji zdravog načina života (Đorđić, 2012).

Shodno tome Đorđić (2012) dalje navodi da, savremeni obrazovni sistemi prepoznaju i vrednuju doprinos fizičkog vaspitanja zdravom načinu života i skladnom razvoju ličnosti, a da zapostavljanje fizičkog vaspitanja umanjuje kvalitet obrazovanja i nepovoljno utiče na javno zdravlje i zdravstveni budžet. S tim u vezi, treba istaći da istraživanja Svetske zdravstvene organizacije iz 2017. ukazuju da je 81% adolescenata na globalnom nivou fizički neaktivno, te da fizička neaktivnost predstavlja četvrti riziko faktor smrtnosti na globalnom nivou (World Health Organization, 2017). Iz tog razloga je podsticaj na redovnu fizičku aktivnost, već izvesno vreme, jedan od ciljeva i zadataka koji pred sebe postavljaju razvijene zemlje i zemlje u razvoju, pokušavajući na taj način da ublaže negativne efekte na zdravlje i kvalitet života dece i adolescenata (Emeljanovas, Mieziene, & Putriute, 2015). Shodno tome, fizičko vaspitanje u školama je najbolji način da se deluje na svest školske populacije u

pogledu uloge i značaja fizičke aktivnosti u životu pojedinca (Ayers & Saiscsany, 2011; Fairclough et al., 2002; O'Neil, 2017).

Ništa manji nije značaj fizičkog vaspitanja kao „dela vaspitanja“, jer njegova uloga u pravilnom formiranju svestrane ličnosti, samopoštovanju i socijalizaciji, čini ga neodvojivim od procesa vaspitanja (Mandarić, 2007). Rezultati istraživanja ukazuju da su za 25% učenika časovi fizičkog vaspitanja jednolični i dosadni, dok 50% učenika navode da na časovima fizičkog vaspitanja ima previše takmičarskih aktivnosti (Ostojčić i Đorđić, 2013). Pored navedenog, može se uočiti da se broj fizički aktivne dece smanjuje, a tokom nastave fizičkog vaspitanja učenici ostaju s previše neaktivno iskorišćenog vremena. Iz tog razloga Bavčević, Babin i Prskalo (2006) navode da civilizacijske promene, promene u načinu života kao i savremeni nastavni standardi zahtevaju, traženje optimalnih nastavnih metoda i modaliteta, kako u obrazovanju u širem smislu, tako i u nastavi. S tim u vezi, jedan od načina za povećanje fizičke aktivnosti i efikasnosti nastave fizičkog vaspitanja je primena plesa i plesnih sadržaja. Naime iz stava Milice Šepe, koji glasi: „Fizičko vaspitanje u školi nije ni predmet, ni veština, nego deo vaspitanja“, može se uvideti značaj fizičkog vaspitanja u sistemu vaspitanja, a time i plesa kao sastavnog dela njegovog programa (prema: Jociću, 1999, str. 167).

2.2 Plesovi

Definisanje pojma ples predstavlja svojevrsan izazov. Naime, prilikom definisanja nekog pojma treba pronaći adekvatan odgovor, odnosno proniknuti u suštinu fenomena i na taj način odrediti opštu definiciju. Međutim, danas ne postoji opšta definicija plesa, već čitav njen različit niz, koji je uslovljen ličnim poimanjima njenih tvoraca.

Shodno tome, u *Enciklopediji fizičke kulture* navodi se: „Ples (engl. dance; fran. danse; nem. tanz; ital. danza; rus. пляс) je ritmom sređeni i oblikovan sled pokreta tela. Globalno uzevši, plesom se mogu smatrati sve vrste kretanja, počevši od svečanog hoda do složenih ritmičkih sekvenci koraka, trka, poskakivanja i skokova, od skladnog kretanja ekstremiteta i trupa do bizarnog razmahivanja, od monotonog okreta i kruženja do besomučne vrtnje.“ (1975, str. 44). Sličnu definiciju navodi Kostićeva (2001, str. 5): „Ples se može odrediti kao oblik muzičkog iskustva koje kroz ritmički određena kretanja i pokrete doprinosi umetničkom izrazu duhovnih stanja čoveka. U plesu se čovek izražava svojim telom u pokretu i kretanjima koje prostorno, dinamički i vremenski oblikuje.“

S druge strane, Magazinović (1951) definiše ples kao odraz ličnih i društvenih osećanja, misli, stvaralačkih težnji izraženih specifičnom tehnikom pokreta - kretanja. Prema Jociću, „ples predstavlja specifičnu konvencionalnu estetsko kretnu aktivnost u kojoj su prisutne zakonitosti harmonijskog oblikovanja kretanja, povezivanja pokreta i kretanja svih delova tela u skladu sa elementima muzičke pratnje, uz istovremeno korišćenje raznovrsnih prostornih puteva“ (2009, str. 11). Uže posmatrano, ples predstavlja odraz emocionalnog iskustva provociranog određenom muzikom i manifestovanog najfinijim pokretima i kretanjama koji proizvode određeni estetski doživljaj (Ljubojević i Bijelić, 2014).

Bez obzira na određene različitosti u definisanju plesova može se zaključiti, da je ples oduvek bio odraz kulture i vremena u kojem nastaje. Plesna umetnost podeljena je u nekoliko grupa od kojih svaka ima svoje vrste, podvrste, pravce i oblike. Podela plesa, u njenoj najranijoj manifestaciji, nastajala je iz različitih ljudskih potreba. Tako su u početku plesovi imali simbolički karakter pa su se delili na religiozne plesove (molba bogovima ili nadnaravnim silama), ritualne plesove (imitacija borbe među ljudima ili borbe čoveka i životinja), zatim erotske, mistične. Što se više čovek uzdizao u svom sociološkom razvoju, time se i ples više razvijao i zauzimao značajnije mesto u razvoju kulture uopšte. S obzirom da ples predstavlja oblikovan niz pokreta i kretnji, te imajući u vidu bogatstvo takvih pokreta, postoji i više vrsta plesova koji se međusobno razlikuju po karakteru, načinu izvođenja i estetskom vrednovanju. Jedna od najčešće korišćenih podela plesova je uslovna podela na: narodne, društvene i umetničke plesove (Jocić, 1999).

Pored nadenog, neizostavan deo plana i programa fizičkog vaspitanja u svim zemljama Evrope predstavljaju plesni sadržaji zbog svog višestrukog pozitivnog dejstva na razvoj i očuvanje bio-psiho-socijalnih karakteristika učenika. Prisutnost plesa uz ostale sportske, rekreativne i druge oblike fizičkog vežbanja na nastavi fizičkog vaspitanja posebno potpomaže ispunjenju određenih zadataka vaspitno-obrazovnog rada, kao što su pre svega „podsticanje fizičkog razvoja učenika i njegovog pravilnog držanja tela“, kao i „podsticanje i aktiviranje potencijalne sposobnosti i sklonosti učenika za stvaralačku aktivnost u sportu, plesu i drugim oblicima fizičkog vežbanja” (Radisavljević Janić i Milanović, 2015).

S druge strane, istraživanja na području plesova ukazuju na njihov pozitivan uticaj na mentalni i motorički razvoj učenika, kao i praktičnu primenjivost u nastavi. Nacionalne ankete (Fromel & Bartosze-Wicz 1998; Fromel, Formankova, & Sallis, 2002) su dokazale da su ples, aerobni ples, kreativne i estetske aktivnosti izuzetno popularni među adolescentkinjama, i da ta zainteresovanost prema plesnim sadržajima ostaje prilično konzistentna u periodu od 11. do 16. godine (Sanderson, 2001).

Ples je jedna od prvih pet aktivnosti koje devojčice i adolescentkinje sa zadovoljstvom upražnjavaju u svoje slobodno vreme (Harrell, Pearce, Markland, Wilson, Bradley, & McMurray 2003). Pored toga, aerobni ples nastoji da bude aktivnost koja će ispuniti maksimume u očekivanim dostignućima kardiorespiratornog sistema (Flores, 1995; Li & Dunham, 1993). Iz pespektive edukacije, aerobni ples je dobio apsolutnu podršku zbog svojih estetskih, kulturnih, socijalnih, emotivnih i umetničkih benefita koje sa sobom nosi (Hanna, 1999; Purcell, 1994; Senderson, 1996; Smith-Austard, 2002). S obzirom da doprinosi napretku u procesu učenja (Chen, 2001; Graves & Townsend, 2000; Koff, 2000; Ridchardson & Oslin, 2003), kao i slobodu iznošenja sopstvenih ideja, osećanja i stavova (Purcell, 1994) ples se smatra jednim od izuzetno značajnih sadržaja u nastavnom planu i programu.

2.2.1 Osnovne karakteristike plesova i plesnih sadržaja

Bogata riznica plesne umetnosti, omogućava primenu različitih plesnih sadržaja u okviru nastave fizičkog vaspitanja. Međutim, i pored toga, samo su pojedini sadržaji „pronašli“ mesto u vaspitno-obrazovnom sistemu. Tako su najistaknutiji plesni sadržaji u vaspitno-obrazovnom sistemu zemalja Evrope: vežbe prostorne orijentacije uz muzičku pratnju, narodni i društveni plesovi. Treba istaći da su zajedno s plesnim sadržajima navedeni i sadržaji iz ritmičke gimnastike.

Vežbe prostorne orijentacije uz muzičku pratnju

Vežbe prostorne orijentacije uz muziku predstavljaju proste i složene kretne strukture koje se izvode uz muzičku pratnju različitog ritma i tempa. Shodno tome, pored stalno usmerene pažnje ka pravilnom početnom položaju primenjuju se: Hodanje i trčanje (sa zgrčenim prednoženjem, prednoženje uz zatezanje stopala). Reorganizacija formacija u krugove, redove, kolone, lance. Orijentacija smera pokreta unapred, unazad, udesno, ulevo, u krug, izvan kruga. Izvođenje jednostavnih pokreta predmetima kroz hodanje. Izvođenje ritmičkih pokreta u skladu s različitom prirodom muzike, dinamikom (glasno, tiho), registrima (visok, nizak). Promene smera i oblika hodanja, trčanja, skakanja, plesnih pokreta u skladu s promenama u muzici (lagano, plesno trčanje zamjenjuje se brzim, atletskim; lagano, razigrano skakanje - teško, komično itd.). Izvođenje simulacijskih vežbi i igara izgrađenih na određenim imitativnim slikama koje su deci poznate (navike životinja, ptica, promet, ljudske aktivnosti), u skladu s utvrđenom emocionalnom i dinamičkom prirodom muzike. Prenos osećanja, aplaudiranje i drugi pokreta oštih akcenata uz muziku.

Narodni plesovi

Narodni plesovi se pojavljuju kao oblik kulturnog stvaralaštva jednog naroda, i deo su bogate riznice stvarane vekovima u različitim istorijskim, društvenim i ekonomskim uslovima i kao takvi zauzimaju značajno mesto u kulturnom nasleđu svake zemlje. Oni predstavljaju oblik kulturnog stvaralaštva jednog naroda, odnosno etničke grupe. Može se reći, da su kao kolektivna tvorevina obogaćivani kreativnim tvorevinama anonimnih narodnih umetnika ili su varijacije u svom razvoju sticali kao posledicu prenošenja sa generacije na generaciju. Svaka ljudska zajednica u svoje plesove ugrađuje osobenosti koje je karakterišu i razlikuju od ostalih zajednica.

Svestrana primena narodnih sklopova kod dece predškolskog i mlađeg školskog uzrasta, doprinosi rešavanju niza zdravstvenih, higijenskih i vaspitno-obrazovnih zadataka. Stalno bavljenje plesom, a samim tim i narodnim plesovima utiče se na rast i razvoj, i sprečava pojavu različitih deformiteta. Nastavnik u realizaciji elemenata plesa i dečjih kola u osnovi treba imati isti pristup, kao i kod primene svih drugih plesova. Ne treba insistirati na pravilnom izvođenju pokreta (koraci, tela, ruke), ne opterećivati decu pokazujući pokret, već im omogućiti da sami pronađu formu pokreta. Deca vrlo dobro osećaju ritam i muziku, tako da će stvarati pokrete dok ih doživljavaju. U mlađe školskom uzrastu, deca zadovoljavaju nagon i potrebu za kretanje kroz razne prirodne oblike kretanja, a ove plesne aktivnosti primenjuju se kad deca ovladaju hodanjem i trčanjem u mestu i kretanju, napred, nazad, u stranu, običnim korakom, ukrštenim, korakom s privlačenjem, poskakivanjem na jednu i obe noge, kruženjima i izdržajima. Njihovo kretanje je slobodno i ne treba ga sputavati. Ovaj pokret može biti podržan aplauzom, uz sadržaj ili ritam lagane dečje pesme. Deca će svakako na svoj način izvesti pokrete onako kako ih sami osećaju, podstaknuti maštom i imitacijom. U radu s decom je najprikladnija muzička pratnja uživo, ali svakako se može koristiti i snimljena muzika (snimak, USB, CD, telefon).

Društveni plesovi

Razvojem društvenih plesova, nastalih u starom veku kao potreba viših slojeva za zabavom i razonodom, kroz tri razvojne faze, nastali su savremeni društveni plesovi. S aspekta parovnih plesova, najznačajnije je treće razdoblje koje obuhvata period 19. i 20. veka. Promene u društvu posle francuske revolucije u 19. veku dovele su do promena kako u društvenom ophođenju tako i u muzici, plesovima, umetnosti. Naime, pozorišna plesna tehnika se razvijala i podizala na viši nivo, a društveni plesovi su se naglo pojednostavili. „Napuštaju se pređašnje dostojanstvene igre i njihove komplikovanije forme, a neguju se

veselije i prostije igre, dostupnije širim građanskim slojevima igrača” (Magazinović, 1951, str. 139).

Prvi period karakterišu takozvani „niski“ plesovi. Koraci koji su bili sastavni deo ovih plesova su bili jednostavni, umerenog tempa i pri njihovom izvođenju je uglavnom stopalo klizilo po tlu. U drugoj fazi se pojavljuje balet kao osnova za kasniji umetnički ples, a treću fazu čini razvoj savremenog društvenog plesa koji se sve više širi po svetu i zahvaljujući nekim internacionalizovanim osobinama i pravilima postaje sve prisutniji u fizičkim aktivnostima svih starosnih kategorija.

Društveni ples se smatra jednim od najprikladnijih načina za zbližavanje i međusobno upoznavanje ljudi, što je posebno značajno za mlade u doba puberteta. Njima se razvijaju humana osećanja i drugarstvo, kao i pravilni odnosi među polovima, razvija se i kultiviše lepo ponašanje, društvenost i smisao za kolektiv. Može da bude vrlo efikasno sredstvo, pored ostalih sredstava fizičkog vaspitanja za normalan, pravilan, harmoničan razvoj svih organskih funkcija, kao osnove za zdravlje i radnu sposobnost. Društveni ples uz muzičku pratnju je odlično sredstvo za odmor zabavu i razonodu, te tako ima nezamenjivu ulogu u rasterećenju i psihičkom opuštanju učenika. Ako muzika oplemenjuje ljudski duh, onda ples oplemenjuje i duh i telo (Jocić, 2009).

Pored navedenog, popularnost i sistem sportskih takmičenja po čitavom svetu, doveo je sportski ples „pred vrata“ Olimpijskog komiteta, tako da se planira i njegovo uključivanje u olimpijska takmičenja. Iako je sportski ples 1997. službeno priznat kao olimpijski sport, takvo priznanje nije dostiglo afirmaciju uključivanja sportskih plesnih disciplina, prvenstveno standardnih i latinoameričkih plesova kaokonvencionalnih plesnih disciplina sportskog plesa, u programe Olimpijskih igara. Međutim, verovatno na iznenađenje mnogih poštovalaca konvencionalnih plesnih disciplina sportskog plesa, pod okriljem Međunarodnog olimpijskog komiteta 2018, na letnjim olimpijskim igrama mladih (Youth Olympic Game) održanim u Buenos Ajresu, po prvi put održano je takmičenje u jednoj plesnoj disciplini Svetske federacije sportskog plesa, i to *brejkdensu* (*Breaking*). Uspeh ovog takmičenja, naveo je čelnike Izvršnog odbora Međunarodnog olimpijskog komiteta, da pokrenu predlog uvođenja ove plesne discipline u program Olimpijskih igara, koje će se održati u Parizu 2024.godine ([https://www.worlddancesport.org/News/WDSF/IOCExecutive Board gives thumbs up for Breaking at Paris 2024-2905](https://www.worlddancesport.org/News/WDSF/IOCExecutive_Board_gives_thumbs_up_for_Breaking_at_Paris_2024-2905)).

Ritmička gimnastika

Osnovni zadatak ritmičke gimnastike, kao sredstva u nastavi fizičkog vaspitanja, je harmonični razvoj dece i omladine, svestrano usavršavanje kretnih sposobnosti, jačanje zdravlja i poboljšanje radne sposobnosti (Radisavljević, 1992). Pored toga, primenom ovih sadržaja utiče se na estetsko vaspitanje dece i omladine kroz estetsko oblikovanje pokreta i kretanja. Ritmička gimnastika, kao vid telesnog vežbanja, preporučuje se svim uzrastima, a posebno je namenjena za rad sa ženskom decom i omladinom, s obzirom na specifičnost ženskog organizma i njegove potrebe. Sadržaji ritmičke gimnastike u potpunosti odgovaraju anatomsko-fiziološkim i psihološkim osobenostima ženskog organizma, a dostupni su svakom uzrastu i svakoj konstituciji. Međutim, najnovija istraživanja upućuju na to da bi kroz nastavu fizičkog vaspitanja trebalo primenjivati sadržaje ritmičke gimnastike i na decu muškog pola podjednako, jer su jednako delotvorna (Moskovljević, 2013). Ritmička gimnastika pored razvoja gipkosti, snage, brzine i izdržljivosti posebno doprinosi razvoju koordinacije kretanja, osećaja za prostor i vreme, kinestetičkog osećaja, a usklađujući pokrete i kretanja kroz muziku, razvija se muzikalnost i stvaralačka sposobnost.

3. PREDMET, CILJ, ZADACI I METODE RADA

Pregledom dostupne literature iz prostora plesova, kao i analize vaspitno-obrazovnih sistema evropskih zemalja definisani su predmet i cilj rada. Shodno tome, **predmet** ovog rada su plesni sadržaji u vaspitno-obrazovnom sistemu evropskih zemalja. **Cilj rada** je utvrditi mesto programskih sadržaja plesova u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema evropskih zemalja.

Na osnovu predmeta i cilja rada defisani su sledeći **zadaci**:

1. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Crne Gore;
2. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Hrvatske;
3. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Rumunije;
4. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Srbije;
5. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Ruske Federacije;
6. Izvršiti analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Savezne Republike Nemačke;
7. Izvršiti komparativnu analizu plesnih sadržaja u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije i Savezne Republike Nemačke.

Metode koje se u ovom radu koriste su deskriptivna metoda i metoda komparacije. U radu je analizirano šest programa fizičkog vaspitanja za osnovnu školu: Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije i Savezne Republike Nemačke.

Programi su analizirani u odnosu na sledeće varijable: naziv, fond časova i uputstvo za realizaciju programskih sadržaja.

4. ANALIZA PLESNIH SADRŽAJA ZA OSNOVNE ŠKOLE

4.1 Obrazovno-vaspitni sistem Republike Crne Gore

Program fizičkog vaspitanja realizuje se u svim razredima osnovne škole kao obavezan predmet. Nastavnim planom predviđeno je 810 obaveznih časova i po dva izleta – dana sporta. Program se realizuje kroz tri školska perioda – tri ciklusa – 1, 2. i 3.razred; 4, 5. i 6. razred; 7, 8. i 9.razred.

U trećem ciklusu, pored obaveznog, realizuje se i program koji mora ponuditi škola, i to:

- Sportsko-rekreativni sadržaji;
- Sport za sportiste;
- Umetnički sadržaji (ples, sportski ples, folklor).

Razredna nastava

U svim razredima nastavni program sa plesnima sadržajem nosi naziv *Ritmika i ples*.

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju u kom je osnova plesna struktura

1. Razred

- Različiti načini hodanja i trčanja uz pljesak i muzičku pratnju;
- Imitiranje životinja, biljaka, predmeta, junaka iz priča i crtanih filmova, događaja i doživljaja pomoću pantomime, uz muzičku i ritmičku pratnju;
- Vežbe sa sitnijim rekvizitima;
- Kretanje uz muzičku pratnju sa promenom ritma i tempa; plesna koreografija *Mi smo deca vesela*.

2. Razred

- Primenjivanje raznih varijanti hodanja i trčanja: slobodno u prostoru, po nacrtanim linijama, pojedinačno, u parovima, grupama i kolonama;
- Estetsko oblikovanje tela jednostavnim pokretima ruku trupa i nogu;
- Okretanje obruča oko ruke i struka, vođenje obruča kotrljanjem napred, kotrljanje obruča u parovima;
- „Dečji“ poskok;
- Plesni dokoraci uz pratnju muzike;
- Plesne jednostavne koreografije po izboru nastavnika/nastavnice.

3. Razred

- Raznovrsni zamasi rukama bočno, horizontalno, čeono, u mestu i hodanju, u usponu, napred i nazad, sa okretima za 45°, 90° i 180°;
- Galop korak;
- Koraci sa privlačenjem napred, nazad i u stranu (priprema za valcer);
- Sve izvoditi sa i bez muzičke pratnje; *Savila se bela loza vinova* i *Mi smo deca vesela*.

4. Razred

- Utvrđivanje gradiva iz 3. razreda radi savladavanja prostorne orijentacije;
- Elastično, meko hodanje i trčanje;
- Povezivanje različitih pokreta ruku, trupa i nogu uz muziku;
- Slobodno ritmičko kretno izražavanje loptom;
- Slobodno ritmičko kretno izražavanje obručem;
- Okreti za 180° i 360°;
- Preskakanje vijače povezivanjem galopa i „dečijeg“ poskoka;
- „Mačiji skok“;
- Narodne igre – *Devojčica platno beleše* i *Dunje ranke*.

5. Razred

- Usavršavanje programskih sadržaja iz mlađih razreda;
- Visoko-daleki skok;
- Preskakanje vijače na različite načine;
- „Osmice“ loptom u horizontalnoj ravni;
- Bacanje lopte u bočnoj i čeonoj ravni povezano sa naučenim poskocima i skokovima;
- Okretanje obruča oko ruke i drugih delova tela;
- Kotrljanje obruča po tlu;
- Ritmičke vežbe sa obručem;
- Društveni plesovi – valcer, polkin korak;
- Narodne igre – *Zetsko kolo* i *Tasino kolo*.

6. Razred

- „Osmice“ vijačom u bočnoj i horizontalnoj ravni;
- Okretanje obruča spojeno sa bacanjem i hvatanjem;
- Kotrljanje lopte po telu;
- Kraći sastavi vijačom i loptom uz muzičku pratnju;
- Valcer – korak sa okretom ;
- Narodne igre - *Crničko oro* i *Marinino kolo*.

7. Razred

- Okret za 180° u obe strane;
- Vežbe i sastavi odabranim rekvizitom uz muzičku pratnju;
- Elementi savremenog plesa povezani u lakšu koreografiju;
- Aerobik;
- Narodna igra – *Devojko, devojko zlatna jabuko*.

8. Razred

- Poskoci bacanjem i hvatanjem lopte;
- Skokovi kroz obruč (sunožni i „mačiji“ skok);
- Vežbe zamaha sa dva čunja u mestu i kretanju;
- Povezivanje elemenata u ritmičke celine uz odgovarajuću muzičku pratnju;
- Savremeni i društveni plesovi (po izboru);
- Povezivanje različitih plesnih sadržaja u samostalnu kompoziciju;
- Aerobik;
- Narodna igra - *Užičko kolo*.

9. Razred

- Usavršiti tehniku rada vijačom;
- Ritmički sastav loptom;
- Ritmički sastav obručem;
- Ritmičko udaranje čunjevima jedan od drugi i o pod;
- Mali krugovi čunjevima;
- Plesovi – *valcer* i *tango*;
- Aerobik;

- Uvežbavati obrađena narodna kola i igre.

4.2 Obrazovno-vaspitni sistem Republike Hrvatske

Fizičko vaspitanje u Republici Hrvatskoj (tj. Telesna i zdravstvena kultura) podeljeno je na razvojna razdoblja, i to:

- Treće razvojno razdoblje 1, 2. i 3. razred (Treće razvojno razdoblje karakteriše **sličnost** učenika i učenica u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim karakteristikama);
- Četvrto razvojno razdoblje 4, 5. i 6. razred (Četvrto razvojno razdoblje karakteriše **progresivno** razlikovanje učenika i učenica u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim karakteristikama);
- Peto razvojno razdoblje 7. i 8. razred (Peto razvojno razdoblje započinje 7. razredom osnovne škole, a završava 1. razredom gimnazije ili strukovne škole. Karakteriše ga **izrazito** razlikovanje učenika i učenica u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim karakteristikama).

Razredna nastava

Osnovna karakteristika nastavnog programa fizičkog vaspitanja u Republici Hrvatskoj je da, plesni sadržaji nose tri različita naziva (Tabela 1): *Ritmičke strukture* (1. i 2. razred), *Ritmičke i plesne strukture* (3, 4, 5, 6. i 8. razred) i *Plesne strukture* (7. razred).

Tabela 1. Naziv sadržaja

Razredna nastava	
Razred	Naziv sadržaja
1.	Ritmičke strukture
2.	Ritmičke strukture
3.	Ritmičke i plesne strukture
4.	Ritmičke i plesne strukture
5.	Ritmičke i plesne strukture
6.	Ritmičke i plesne strukture
7.	Plesne strukture
8.	Ritmičke i plesne strukture

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju u kom je osnova plesna struktura podeljen po temama:

1. Razred

- Hodanja i trčanja uz muzičku pratnju.
- Oponašanja prirodnih pojava i raspoloženja uz muzičku pratnju.

2. Razred

- Ritmično povezivanje jednonožnih i sunožnih skokova;
- Osnovni oblici kretanja uz muziku različitog ritma i tempa;
- Oponašanje kretanja životinja i različitih ljudskih aktivnosti (improvizacija).

3. Razred

- „Dečji“ poskoci;
- Kretanje parova uz muziku u različitim smerovima naspramno, stranice, otvoreno, zatvoreno, okretom i sl.;
- Dečji ples po izboru.

4. Razred

- Trokorak;
- Galop napred i strance;
- Vaga zanoženjem na tlu;
- Narodni ples po izboru iz zavičajnoga područja.

5. Razred

- Osnovni koraci aerobika niskog i visokog intenziteta;
- Skok „makazice“;
- Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja.

6. Razred

- Spajanje osnovnih koraka aerobika niskog i visokog intenziteta u jednostavnije koreografije;
- Narodni ples po izboru iz zavičajnoga područja;

- Osnovne vežbe arobika za razvoj repetitivne snage;
- „Mačji“ skok;
- Visoko-daleki skok.

7. Razred

- Engleski valcer;
- Disko foks.

8. Razred

- Bečki valcer;
- Latino-američki ples po izboru.

4.3 Obrazovno-vaspitni sistem Republike Rumunije

Osnovna karakteristika nastavnog programa fizičkog vaspitanja u Republici Rumuniji ogleda se u izdvojenim opštim kompetencijama učenika od 1. do 4. razreda, i od 5. do 8. razreda.

Opšte kompetencije (1 – 4.razred)

1. Iskorišćavanje bio-psiho-motoričkih potencijala specifičnih za određenu sportsku disciplinu, u pripremim i takmičarskim aktivnostima;
2. Manifestacija kooperativnog ponašanja u grupi /timu;
3. Demonstracija ponašanja temeljena na poštovanju i fer igri, u interindividualnim i grupnim odnosima.

Opšte kompetencije (5 – 8.razred)

1. Korišćenje stručne terminologije u konkretnim komunikacijskim situacijama;
2. Primenom potrebnih sadržaja održavanje zdravstvenog stanja, razvoj motoričkih kapaciteta, u skladu s uzrastom, polom i razlici treninga;
3. Usvojiti odgovarajuće ponašanje u međuljudskim i ličnim odnosima grupe, temeljene na poštovanju i fer-pleju;

4. Valorizacija na višem nivou, u takmičenjima i na sportskim takmičenjima, kao i podizanje fizičkog, tehničko-taktičkog, psihološkog i teorijskog potencijala.

Razredna nastava

U svim razredima nastavni program sa plesnim sadržajem nosi naziv *Sportski ples*.

Broj časova (bez organizovanja dodatne vannastavne aktivnosti)

Sadržaji sportskog plesa u nastavnom programu fizičkog vaspitanja Republike Rumunije realizuju se za „početnike“ sa fondom od 4 do 8 časova, „napredne“ od 8 do 12 časova i „performere“ od 12 do 18 časova.

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju, u kom je osnova plesna struktura, podeljen po nivoima:

1-2.Razred

- Osnovne figure u standardnim plesovima: *Engleski valcer; Bečki valcer;*
- Osnovni koraci latinoameričkih plesova: *Samba; Ča-ča-ča; Džajv;*
- Učenje specifičnog ritma svakog plesa na nivou kategorije „H“ i „E“;
- Pravilno kretanje u pravcu plesnog prstena.
-

3-4. Razred

- Osnovne figure u standardnim plesovima: *Engleski valcer; Bečki valcer; Tango, Kvik step;*
- Osnovni koraci latinoameričkih plesova: *Samba; Ča-ča-ča; Džajv; Rumba;*
- Učenje specifičnog ritma svakog plesa na nivou kategorije „H“ i „E“;
- Pravilno kretanje u pravcu plesnog prstena.

5. Razred

- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „E“, koja se može odigrati na najmanje četiri muzičke varijacije.

6. Razred

- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „E“, koja se može odigrati nanajmanje četiri muzičke varijacije.

7. Razred

- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „D“, koja se može odigrati nanajmanje četiri muzičke varijacije;
- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „C“, koja se može odigrati na najmanje četiri muzičke varijacije.

8. Razred

- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „D“, koja se može odigrati nanajmanje četiri muzičke varijacije;
- Sposobnost izvođenja dve koreografije sportskog plesa (standard i latinoamerički) minimalne kategorije „C“, koja se može odigrati na najmanje četiri muzičke varijacije.

4.4 Obrazovno-vaspitni sistem Republike Srbije

Analiza nastavnog programa fizičkog vaspitanja Republike Srbije, ukazuje na niz sličnosti nastavnih programa zemalja u regionu.

Razredna nastava:

U nastavnom programu fizičkog vaspitanja Republike Srbije za osnovne škole plesni sadržaji nose različite nazive, i to: *Narodni ples i ritam, Ritmička gimnastika i narodni ples, Ples i ritmika, Ritmička gimnastika, ples i narodne igre* (Tabela 2). Uvidom u podatke prikazane u Tabeli 2, može se uočiti, da su u mlađim razredima plesni sadržaji s ritmičkom gimnastikom zastupljeni sa većim fondom, što nije slučaj za sadržaje od 5. do 8. razreda.

Tabela 2 Naziv sadržaja s fondom časova

Razredna nastava		
Razred	Naziv sadržaja	Fond časova
1.	Narodni ples i ritam	12
2.	Narodni ples i ritam	14
3.	Ritmička gimnastika i narodni ples	13
4.	Ritmička gimnastika i narodni ples	13
5.	Ples i ritmika	5-8
6.	Ritmička gimnastika, ples i narodne igre	5-8
7.	Ritmička gimnastika, ples i narodne igre	5-8
8.	Ritmička gimnastika, ples i narodne igre	5-8

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju u kom je osnova plesna struktura

1. Razred

Ritmičke vežbe i narodni plesovi. Ritmičko hodanje i trčanje sa promenom ritma, tempa i dinamike uz pljesak i odgovarajuću muzičku pratnju. Osnovni položaji pokreta ruku, trupa i nogu. Galop napred i strance. „Dečji“ poskok. Sačiniti kompoziciju sa muzičkom pratnjom od naučenih elemenata. Vijača: njihanje i kruženje vijačom u bočnoj i čeonj ravni; sunožni skokovi kroz vijaču sa obrtanjem napred i nazad. Povezati ova dva elementa kao obavezni sastav. Plesovi: *Ja posejah lan*, Jedno kolo po izboru.

2. Razred

Ritmičke vežbe i narodni plesovi. Ponoviti elemente hodanja i trčanja iz prvog razreda. „Dečji“ poskok sa dokorakom. Vijača: ponoviti elemente iz programa za prvi razred i povezati ih u kompoziciju: njihanje u bočnoj ravni nazad-napred, kruženje, otvoriti je u predručenju, dva sunožna poskoka sa međuposkokom, dva sunožna poskoka bez međuposkoka sa okretanjem vijače napred, njihanje i kruženje u bočnoj ravni na suprotnoj strani, isti skokovi, ali sa okretanjem vijače nazad, zaustaviti vijaču u predručenju i nastaviti četiri poskoka s noge na nogu obrtanjem vijače napred, stav spetni, predručenje. Plesovi: *Mi smo deca vesela*. Jedno kolo po izboru.

3. Razred

Ponavljjanje i utvrđivanje gradiva iz prethodnog razreda. Elastično i meko hodanje i trčanje. Vežbe za estetsko oblikovanje trupa (pretklon, zaklon, otklon); Okreti (istoimeni na obe noge, za 90° i 180°) sa pokretima ruku; Skokovi: „makazice“ i „mačji“ skok; Vijača: galop i povezati sa elementima iz prethodnog razreda. Lopta: bacanja i kotrljanja. Povezati u ritmički sastav sa loptom do 16 3/4 taktova. Plesovi: *Savila se bela loza vinova*. Jedno kolo prema izboru.

4. Razred

Obnoviti program iz prethodnog razreda. Povezati različite pokrete ruku trupa i nogu u kompleks vežbi oblikovanja. ravnoteže usponom na dve i jednoj nozi. Okreti za 180° и 360° osloncem na dve i jednoj nozi. Skokovi: visoko-daleki skok i povezivanje sa galopom. Vijača: povezivanje galopa sa „dečijim“ poskokom i elementima iz prethodnog razreda. Lopta: bacanja i hvatanja povezati sa ravnotežama, okretima i skokovima i dopuniti obavezni sastav iz trećeg razreda ovim elementima. Obruč: zamasi u bočnoj i čeonj ravni sa prethvatanjem i niskim izbacivanjem iz ruke u ruku u mestu i kretanju (korakom, trčecim korakom i „dečijim“ poskokom). Plesovi: *Srpsko kolo*, jedno kolo iz kraja u kome se nalazi škola.

5. Razred

Planirati vežbe koje je neophodno ponoviti iz programa mlađih razreda (dokorak, galop, „dečiji“ poskoci, polkin korak...). Dati mogućnost učeniku ili grupi učenika da izabere muziku i osmisli ritmičku vežbu na osnovu usvojenih elemenata. Sa vijačom primeniti „skokove kroz vijaču“, preskakanje vijače galopom i sunožnim poskocima. Obraditi prve dve varijante narodnog kola „Moravac“. Preporučeni sadržaji su vežbe sa vijačom usložiti naizmeničnim preskocima na levoj i desnoj nozi i u kretanju. Planirati vežbe sa obručem u koje sadrže okretnja oko raznih delova tela, kotrljanja po tlu i provlačenja. Vežbe sa loptom prevashodno treba da obuhvate manipulaciju sa njom, bacanja. Osnovne varijante narodnog kola iz kraja u kome se škola nalazi.

6. Razred

„Osmice“ vijačom u bočnoj i horizontalnoj ravni. Kotrljanje lopte po telu (duž jedne ruke). Vrtenje obruča oko ruke spojeno sa bacanjem i hvatanjem. Kraći sastavi vijačom i loptom uključivanjem novonaučenih kretanja. Plesni koraci: valcerov korak (trokorak) bez i

sa okretom. Narodne igre: druga varijanta igre *Moravac* i povezivanje sa prethodnom varijantom, Kolo vodi Vasa i jedna igra iz kraja u kojem se nalazi škola. Teorijsko obrazovanje podrazumeva sticanje određenih znanja putem kojih će učenici upoznati suštinu procesa vežbanja i zakonitosti razvoja mladog organizama, kao i sticanje higijenskih navika kako bi shvatili krajnji cilj koji fizičkim vaspitanjem treba da se ostvari. Sadržaji se realizuju na redovnim časovima i na vančasovnim i vanškolskim aktivnostima. Nastavnik određuje teme shodno uzrasnom i obrazovnom nivou učenika.

7. Razred

Estetsko oblikovanje pokreta trupa vežbama za kičmeni stub i karlicu. Dalje usavršavati estetsko oblikovanje pokreta nogu i ruku. Ponoviti elemente rada sa vijačom; obavezni sastav sa vijačom. Obruč: ponoviti vežbe i povezati bacanja i hvatanja sa izdržajima u sunožnom usponu, koracima u usponu i istezanjem tela, sa poskocima i skokovima, vrtenjem; kotrljanje po tlu povezati sa okretom za vreme kotrljanja ili galopom i skokom; vrtenje obruča na tlu oko uzdužne ose i za vreme vrtenja okret ili izdržaj. Vijača: ponoviti elemente iz prethodnih razreda i povezati u kombinacije. Ples: *polka*, *vranjanka* i jedna igra iz kraja u kojoj se škola nalazi.

8. Razred

Estetsko oblikovanje trupa vežbama za kičmeni stub i karlicu. Dalje usavršavati estetsko oblikovanje pokreta nogu i ruku. Savladanu tehniku rada vijačom koristiti u pojedinim fazama časa: ritmički sastav loptom uz raznovrsnije korišćenje prostora (veći broj različitih formacija): ritmički sastav obručem; ritmičko udaranje čunjevima jedan o drugi i o pod: mali krugovi čunjevima (vertikalni i horizontalni). Plesovi: *valcer*, *tango*, jedan savremeni ples (aktuelan u datom trenutku) i jedna igra iz kraja u kojoj se škola nalazi.

4.5 Obrazovno-vaspitni sistem Ruske Federacije

Ritmika je muzička i pedagoška disciplina utemeljena na idejama uglednog švajcarskog učitelja muzike, pijaniste i dirigenta, profesora ženevskog konzervatorija Emila Žaka Dalkroza (Émile Jaques-Dalcroze), koja se primenjivala početkom 20. veka. Zaključak njegovog rada je, kako je i sam navodio: „Svrha ritma je dovesti svoje sledbenike do momenta da oni mogu reći na kraju predavanja - ne toliko „znam“, „koliko osećam“. Takođe

je isticao da iznad svega, u njima treba stvoriti neodoljivu želju za izražavanjem sebe, što se može postići nakon razvoja njihovih emocionalnih sposobnosti i njihove kreativne mašte. „Podižući ritam kroz muziku i pokret“, Dalkroz je primetio da njegova nastava pozitivno utiče na dobrobit, raspoloženje učenika, ispravlja telesne i psihičke nedostatke. Smatrao je da postoji potreba za rani muzički razvoj dece i njihovim opštim estetskim obrazovanjem. Posebno je naglasio važnost ritma i kretanja za decu, jer je kretanje biološka potreba njihovog tela (Diaghieleva, 2009).

Plastika i ples poseban je predmet temeljen u sklopu vežbi klasične, narodno-karakteristične i moderne koreografije. Program se sastoji od dva usko povezana dela: teorijskog i praktičnog. Znanja stečena na teorijskim predavanjima prepliću se sa onima stečenim u praksi. U praktičnoj nastavi stiču se veštine za dalja pedagoška, izvođenja i kreativne aktivnosti. Zavisno od specifičnih uslova obuke i mogućnostima učenika, nastavnik sam razvija metode.

Razredna nastava

U svim razredima nastavni program sa plesnim sadržajem nosi naziv *Ritmika i ples*

Broj časova

Sadržaji ritmike i plesa u nastavnom programu fizičkog vaspitanja Ruske Federacije zastupljeni su od 1. do 4. razreda sa fondom od 68 sati, i časovima koji se realizuju dva puta nedeljno, a od 5. do 9. razreda sa fondom od 34 sata, i časovima koji se realizuju jednom nedeljno. U obe kalkulacije su uračunate i vannastavne aktivnosti.

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju u kom je osnova plesna struktura podeljen po temama:

1. Razred
 - Ritmičko-gimnastičke vežbe;
 - Muzičke igre;
 - Plesne vežbe ruske narodne melodije;
 - Zagrevanja uz muzičku pratnju.

2. Razred
 - Prostorne vežbe orijentacije;
 - Ritmičko-gimnastičke vežbe;
 - Muzičke igre;

- Plesne vežbe ruske narodne melodije.

3. Razred

- Prostorne vežbe orijentacije;
- Ritmičko-gimnastičke vežbe;
- Muzičke igre;
- Plesne vežbe ruske narodne melodije.

4. Razred

- Prostorne vežbe orijentacije;
- Ritmičko-gimnastičke vežbe;
- Muzičke igre;
- Plesne vežbe ruske narodne melodije.

5. Razred

- Ritmička gimnastika;
- Ples *limba*.

6. Razred

- Ritmička gimnastika;
- *Školski valcer*.

7. Razred

- Ritmička gimnastika;
- *Školski valcer*.

8. Razred

- Ritmička gimnastika;
- *Školski valcer*.

9. Razred
- Ritmička gimnastika;
 - Latino-američki ples po izboru.

4.6 Obrazovno-vaspitni sistema Savezne Republike Nemačka

U Nemačkom obrazovno-vaspitnom sistemu određeno je da ukupno 200 minuta nedeljno bude posvećeno Fizičkom vaspitanju, sportu i rekreativnim aktivnostima. Na samoj nastavi fizičkog vaspitanja prevashodno je pažnja usmerena na olimpijske sportove (dve-trećine ukupne nastave) dok se plesni sadržaji primenjuju u vannastavnim aktivnostima.

Razredna nastava

U svim razredima nastavni program sa plesnima sadržajem nosi naziv *Ples*.

Sadržaj nastave u fizičkom vaspitanju u kom je osnova plesna struktura podeljen po temama:

1. i 2. Razred

- Oponašanje različitih pokreta iz prirode uz improvizacija pokret;
- Upravljanja rekvizitima prema njegovim svojstvima (štap, lopta, čunj);
- Sticanje osećaja za ritam.

3. Razred

- Naučena kompozicija pokreta (određeni nivo težine elemenata);
- Naučena kompozicija pokreta uz kontrolu jednog rekvizita;
- Kretanje u ritmu.

4. Razred

- Naučena kompozicija pokreta (određeni nivo težine elemenata);
- Naučena kompozicija pokreta uz kontrolu jednog rekvizita (određeni nivo težine elemenata);
- Jednostavna kompozicija pokreta izvedena u ritmu.

5. i 6. Razred

- Predstaviti zahtevniju kompoziciju pokreta pod vođstvom;

- Naučena kompozicija pokreta uz kontrolu jednog ili više rekvizita (određeni nivo težine elemenata);
- Osmisliti i prikazati kompoziciju pokreta izvedenu u paru ili u grupi sa vođstvom.

7, 8.i 9. Razred

- Samostalno osmisliti i predstaviti redosled pokreta prema zajednički razvijenim kriterijumima;
- Samostalno osmisliti i predstaviti redosled pokreta sa jednim ili više rekvizita;
- Samostalno osmisliti i predstaviti redosled pokreta u skladu sa ritmom solo, u paru, ili kao grupa.

5. KOMPARATIVNA ANALIZA PLESNIH SADRŽAJA

Komparativnom analizom plesnih sadržaja vaspitno-obrazovnog sistema Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije i Savezne Republike Nemačke mogu se uočiti određene sličnosti ali i razlike.

Naime, sami nazivi programa se relativno razlikuju. Najzastupljeniji pojam, koji se koristi kao naziv jeste *Ples*. Koristi se samostalno (Republika Crna Gora, Republika Srbija, Ruska Federacija, Savezna Republika Nemačka) ili u kombinaciji reči (*Sportski ples* – Republika Rumunija; *Plesne strukture* - Republika Hrvatska; *Narodni ples* – Republika Srbija). Drugi pojam koji se često koristi jeste *Ritam* (Republika Srbija), ali ne toliko često kao samostalan, već najčešće u varijaciji *Ritmika* (Republika Crna Gora, Ruska Federacija) ili kao kombinacija reči *Ritmička gimnastika* (Republika Srbija) ili *Ritmičke strukture* (Republika Hrvatska).

Prema broju časova razlike su višestruke. Pre svega, razlikuje se odnos broja časova od prvog do četvrtog razreda u odnosu na broj časova od petog do osmog/devetog razreda. U Srbiji i Rusiji, broj časova je veći u mlađim razredima i to dvostruko (sa 14 na 7 časova; sa 68 na 34 časa), dok je u Republici Rumuniji situacija obrnuta (sa 8 na 18 časova). Savezna Republika Nemačka svoju posvećenost plesnim sadržajima održava na istom nivou svih 8 godina. Druga razlika jeste sam broj časova posvećenih plesnim sadržajima, gde se može zaključiti da oni plesni sadržaji koji su isključivo na časovima fizičkog vaspitanja, ne odsupaju po broju znatno jedni od drugih, ali neuporedivu razliku čini posvećenost plesnim sadržajima u dodatnoj nastavi. Najizraženija razlika u uočava se u Ruskoj Federaciji i Republici Rumuniji u odnosu na ostale zemlje. S tim u vezi, interesantno je navesti da, ove dve zemlje imaju najbolje rangirane plesače u svetskom vrhu sportskog plesa.

Razlike koje se uočavaju u strukturi plesnih sadržaja i uputstva za njihovu realizaciju moguće je sagledati po razredima, i to:

1. Razred

U svim zemljama najveća pažnja usmerena je na sticanju osećaja za muziku i pokret kroz jednostavne oblike kretanja (hodanje, trčanje, poskoci, skokovi...) ili oponašanjem pojava iz prirode (Republika Crna Gora, Republika Hrvatska, Savezna Republika Nemačka), kao i određenim jednostavnim vežbama iz ritmičke gimnastike sa ili bez rekvizita (Republika Crna Gora, Republika Srbija, Savezna Republika Nemačka). U prvom razredu se pažnja

posvećuje i tradicionalnim narodnim igrama (Republika Crna Gora, Republika Srbija, Ruska Federacija), kao i sportskom plesu (Republika Rumunija).

2. Razred

Neke zemlje imaju isti program za prvi i drugi razred samo se nivo elemenata koji se moraju savladati menja. I dalje se najveća pažnja posvećuje narodnim igrama i očuvanju tradicionalnih vrednosti kod istih zemalja (Republika Crna Gora, Republika Srbija, Ruska Federacija). Uvodi se korišćenje muzike različitog ritma i tempa. U nastavi se koriste improvizovani oblici kretanja (Republika Hrvatska), kao i definisani oblici plesnih koraka (Republika Rumunija).

3. Razred

Karakteristika plesnih sadržaja za treći razred je ponavljanje i utvrđivanje gradiva iz prethodnog razreda u svim zemljama. Pojavljuju se prve jednostavne kompozicije pokreta sa i bez rekvizita uz muzičku pratnju, osim u Republici Rumuniji, gde se primenjuju još u prvom razredu. Pored navedenog, pažnja je i dalje usmerena ka narodnim igrama u Republici Crnoj Gori, Republici Srbiji i Ruskoj Federaciji.

4. Razred

U četvrtom razredu se više pažnje posvećuje ravnotežnim položajima, kao i okretima za 180° i 360°. Narodni plesovi se pored Republike Crne Gore, Republike Srbije i Ruske Federacije realizuju i u Republici Hrvatskoj, dok u ostalim zemljama sadržaji ostaju neznatno promenjeni u odnosu na prethodnu godinu samo im se nivo zahtevnosti povećava.

5. Razred

Od petog razreda dolazi do značajnijih promena što se tiče samostalnosti u kreiranju i izvođenju telesnih kompozicija uz muzičku pratnju. U većini zemalja se po prvi put uvode plesovi u paru. U okviru ritmičke gimnastike izvode se zahtevnije koreografske celine, a najzastupljeniji rekvizit su vijača, lopta i obruč. Društveni plesovi se realizuju od prvog razreda u Republici Rumuniji, a po prvi put od petog razreda i u Republici Crnoj Gori. U Republici Rumuniji parovi počinju plesati koreografije na nivou „E“ kategorije, što je za taj

školski uzrast dece bez redovnog sportskog vida treniranja ne tako lak zadatak. Takođe novitet je i aerobik u nastavi, koji se realizuje u Republici Hrvatskoj.

6. Razred

Od novina u šestom razredu su kombinacije koraka aerobika niskog i visokog intenziteta uz jednostavnije koreografije (Republika Hrvatska i Republika Crna Gora). U Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj i dalje prisutan deo nastave je narodna igra. U Ruskoj Federaciji se situacija menja i uz stalnu prisutnost ritmičke gimnastike ovoga puta uvodi se *školski valcer*. Republika Crna Gora održavajući i dalje u svojoj strukturi narodne plesove uvodi i društvene (valcer). U ovom razredu nešto je veća pažnja usmerena na uvežbavanje skokova („mačiji skok”, visoko-daleki skok).

7. Razred

Najzastupljeniji do sada u svim školskim programima su plesovi u paru koji se u ovom razredu realizuju u Republici Hrvatskoj, Ruskoj Federaciji i Republici Rumuniji (na nivou „D“ ili „C“ kategorije) u vidu *valcera*. U Srbiji se ples u paru ostvaruje primenom plesa *polka*. U Nemačkoj zadatak je objašnjen kao samostalno osmišljena i prezentovana kompozicija plesnih pokreta odigranih u paru. Narodne igre su prisutne u Republici Crnoj Gori i Republici Srbiji. Uz to i dalje prisutna ostaje ritmička gimnastika, kao i određeni brži plesovi poput diska i latino-američkih plesova.

8 i 9. Razred

Najzanimljivija činjenica je da se standardni plesovi u završnim razredima osnovnog školovanja koriste u svim programima, a da ih uz stopu prate latino-američki plesovi koji su prisutni u velikom broju (Republika Rumunija, Republika Hrvatska, Ruska Federacija, Republika Srbija). Jedini programi koji su u svom sastavu imali narodne igre od prvog do osmog razreda jesu program Republike Srbije i Republike Crne Gore, dok jedini program koji svoju decu sprema po sistemu sportskog plesa od prvog do osmog razreda jeste program Republike Rumunije. Aerobik se u poslednjim razredima realizuje u nastavi Republike Crne Gore i Republike Hrvatske.

Na osnovu analize plesnih sadržaja programa fizičkog vaspitanja Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije i Savezne Republike Nemačke, može se zaključiti da se u programima nalazi samo deo bogate

riznice plesova zasnovane na narodnim i društvenim plesovima, uz izvođenje prostih i složenih kretnih struktura uz muzičku pratnju. Većina programa ne prati savremene plesne trendove, koji bi mogli biti zanimljivi školskoj populaciji, veći se sadržaje zasniva na narodnim plesovima čiji je osnovni cilj očuvanje tradicije i nacionalnog identiteta jedne etničke grupe. Imajući u vidu širinu spektra mogućnosti koje pruža korišćenje plesnih sadržaja u nastavi fizičkog vaspitanja, dolazimo do zaključka da je Fond časova u svim analiziranim programima na izuzetno niskom nivou. U programima Republike Crne Gore i Republike Hrvatske, uočava se uvođenje sadržaja aerobic, koji sa stanovišta popularnosti, metoda i intenzifikacije časa fizičkog vežbanja ima svoju opravdanost. Najveća specifičnost je program fizičkog vaspitanja za osnovne škole Republike Rumunije, koji ukazuje na usku specijalizaciju ka sportu.

6. ZAKLJUČAK

Imajući u vidu značaj plesova na razvoj i očuvanje bio-psiho-socijalnih karakteristika pojedinca, plesni sadržaji treba da se nalaze u planu i programu fizičkog vaspitanja. Opšti cilj rada bio je utvrditi mesto plesa u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema evropskih zemalja. Odabrane plesne strukture koje su analizirane jesu plesni sadržaji u programu fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Rumunije, Republike Srbije, Ruske Federacije, kao i Savezne Republike Nemačke.

Sagledavajući na makro nivou, nastavni programi su produkti zajednice kojoj pripadaju. Fizičko vaspitanje kao društvena i kulturna delatnost postavljena je unutar socijalne i ekonomske strukture, gde obe strukture imaju odgovarajući uticaj na fizičku kulturu (Evans & Davies, 2006). Učestvovanje učenika u fizičkom vaspitanju sa ovim formama i oblicima dovodi do interakcije učenika sa faktorima kao što su identitet, pol i klasa (Evans & Davies, 2006).

Istraživanja ukazuju, da je ples jedna od najčešćih aktivnosti koje se sprovode u slobodne vreme kod devojčica, ali bi se adekvatnim pristupom u većoj meri plesni sadržaji mogli primenjivati i u nastavi fizičkog vaspitanja. Pored toga, rezultati istraživanja ukazuju, da se bavljenjem aerobnim plesom mogu postići željeni maksimumi u dostignućima kardiorespiratornog sistema, kao i da je apsolutno podržan zbog svojih estetskih, kulturnih, socijalnih, emotivnih i umetničkih benefita. S obzirom da doprinosi napretku u procesu učenja, kao i slobodu iznošenja sopstvenih ideja, osećanja i stavova, ples se smatra jednom od izuzetno bitnih tačaka školskog kurikuluma.

Komparativnom analizom prikupljenih sadržaja uočava se, da najzastupljenije pojmovi, kao nazivi programskih sadržaja u kojima se koriste plesni sadržaji jesu *ples* i *ritam*, kao i da se broj časova posvećenih plesnim sadržajima u najvećem broju razlikuje u dodatnoj nastavi, tj. vremenu posvećenom plesnim sadržajima van obaveznih časova fizičkog vaspitanja.

U nižim razredima osnovnog školskog uzrasta (1. i 2. razred), najvažnije je sticanje osećaja za muziku i pokret kroz jednostavne oblike kretanja, oponašanje pojava iz prirode i uzrastu primerenim vežbama iz ritmičke gimnastike. U daljoj nastavi (3. i 4. razred) se počinju pojavljivati prve jednostavne kompozicije pokreta uz muzičku pratnju, oplemenjene

različitim okretima i skokovima. Veliki značaj u svim razredima mlađeg školskog uzrasta se pridaje ritmičkoj gimnastici u kompozicijama pokreta bez i sa rekvizita, kao i izučavanju tradicionalno istorijskih vrednosti kroz narodne plesove.

Zaključak do koga se došlo, u višim razredima osnovnog školskog uzrasta (5. i 6. razred), je da dolazi do značajnijih promena u vidu povećanja pažnje na samostalnost u kreiranju i izvođenju kompozicija uz muzičku pratnju. Po prvi put se uvode plesovi u paru u većini programa, i to najčešće društveni plesovi (valcer). Više se pažnje posvećuje povećanju aerobnih mogućnosti deteta uvođenjem aerobnog plesa. Ne posvećuje se pažnja narodnim plesovima u većini programa, izuzev u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj.

U višim razredima osnovnog školskog uzrasta (7. i 8. razred) apsolutnu dominaciju preuzimaju plesovi u paru (standardni i latino-američki) uz konstantu prisutnost, različitih nivoa ritmičke gimnastike u zavisnosti od razreda u kom se primenjuje. Pored plesova u paru i ritmičke gimnastike, u nastavi se koristi takođe aerobik i narodne igre.

Najspecifičniji program jeste program Republike Rumunije, koji od prvog do osmog razreda ima u svojoj strukturi kao osnovu sportski ples.

Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da se plesni sadržaji mogu realizovati na svakom času, odnosno tokom neke od faza časa, gde bi se mogli upražnjavati, a samim tim i usavršavati. U program fizičkog vaspitanja za osnovnu školu treba uvrstiti što više plesnih sadržaja, ali je vrlo bitno da oni budu smišljeno i precizno razvrstani po razredima, odnosno metodički pravilno raspoređeni, jer se time olakšava rad učenicima i nastavnicima.

Takođe, a sve u cilju približavanja i podsticanja današnje školske populaciji na celoživotnu fizičku aktivnost, treba razmotri mogućnost uvođenja različitih vrsta urbanih plesova u programe fizičkog vaspitanja za osnovne škole vaspitno-obrazovnog sistema evropskih zemalja. Naime, brejkdens pripada podstilovima društvenog plesa. Njegova izuzetna popularnost u čitavom svetu je neosporiva, i samim tim pretpostavka je da bi doprinela da učenici u okviru nastave fizičkog vaspitanja imaju mogućnost, da uz muziku koja je njima prihvatljiva, budu fizički aktivni. S tim u vezi, naročito privlači pažnju činjenica da je brejkdens prihvaćen od strane Međunarodnog olimpijskog komiteta, pa su pokrenuli predlog uvođenja ove plesne discipline u program Olimpijskih igara, koje će se održati u Parizu 2024. godine čime njegova pozicija u svetu sporta dobija izuzetno značajnu ulogu.

7. LITERATURA

- Amstrong, N., & Welsman, J. R. (2006). The physical activity patterns of European youth with reference to methods of assessment. *Sports Medicine*, 36(12), 1067–1086.
- Ayers, S., & Sariscsany, M.J. (2011). *The Physical Education for Lifelong Fitness: The Physical Best teacher's guide*. Champaign: Human Kinetics.
- Bavčević, T., Babin, J., & Prskalo, I. (2006). Complex group organizational forms – an optimizing factor in physical education instruction. *Kinesiology*, 38(1), 28-39.
- Burgeson, C. R., Wechsler, H., Brener, N. D., Young, J. C., & Spain, C. G. (2001). Physical education and activity: Results from the school health policies and programs study 2000. *Journal of School Health*, 71, 279–293.
- Carli, B. (2004). *The making and breaking of a female culture: the history of Swedish physical education 'in a different voice'*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Đorđić, V. (2012). *Školsko fizičko vaspitanje*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Emeljanovas, A., Mieziene, B., & Putriute, V. (2015). The Relationship Between Physical Activity and Content of the Physical Education Classes in 11-12 Years Old Lithuanian Schoolchildren. The Pilot Study. *Croatian Journal of Education*, 17(1), 93-120.
- Evans, J., & Davies, B. (2006) Social class and physical education. In D.Krick, D. Macdonald, & M. O'Sullivan (Eds.), *The handbook of physical education* (pp. 796-808) London: Sage Publications.
- Fairclough, S., Stratton, G., & Baldwin, G. (2002) The contribution of secondary school physical education to lifetime physical activity. *European Physical Education Review*, 8(1), 69–84. <http://dx.doi.org/10.1177/1356336X020081005>
- Flander, M. ur. (1975). *Enciklopediji fizičke kulture*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- Flores, R. (1995). Dance for health: Improving fitness in African, American and Hispanic adolescents. *Public Health Report*, 110(2), 189–193.
- Frömel, K., & Bartoszewicz, R. (1998). Aspect of organization in the structure of sporting interests and motor activity in children in the regions of Olomouc and Wrocław. In *Sport of the Young* (pp. 94–99). Bled: University of Ljubljana.
- Frömel, K., Formánková, S., & Sallis, J. F. (2002). Physical activity and sport preferences of 10 to 14 year old children: A 5 year prospective study. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica*, 32, 11–16.
- Gard, M. (2008). When a boy's gotta dance: New masculinities, old pleasures. *Sport, Education and Society*, 13(2), 181–193.
- Graves, M. A., & Townsend, J. S. (2000). Applying the sport education curriculum model to dance. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 71(8), 50–54.
- Gvozdenović, S. (2011) *Predmet i konstituisanje sociologije obrazovanja*. Nikšić: Filozofski fakultet
- Hanna, J. L. (1999). *Partnering dance and education: Intelligent moves for changing times*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Harrell, J. S., Pearce, P. F., Markland, F. T., Wilson, K., Bradley, C. B., & McMurray, R. G. (2003). Assessing physical activity in adolescents: Common activities of children in the 6th–8th grades. *Journal of the American Academy of Nurse Practitioners*, 15(4), 170–178.
- Jocić, D. (1999). *Plesovi*. Beograd: Samostalno izdanje autora.
- Jocić, D. (2009). *Teorija i metodika plesova*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Koff, S. R. (2000). Toward a definition of dance education. *Childhood Education*, 77(1), 27–31.
- Kostić, R. (2001). *Ples: teorija i praksa*. Niš: Grafika Galeb.
- Ljubojević, A. i Bijelić, S. (2014). *Trenažni modeli u sportskom plesu*. Banja Luka: Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta u Banja Luci.
- Magazinović, M. (1951). *Istorija igre*. Beograd: Prosveta.

- Mandarić, S. (2007). Primena kreativnog plesa u nastavi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. *Inovacije u nastavi*, (20), 107-113.
- Moskovljević, L. (2013). *Faktori uspešnosti usvajanja porgramskih sadržaja ritmičke gimnastike kod osoba različitog pola* (Neobjavljena doktorska disertacija). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Obradović, V. (2008): *Maga Magazinović: umetnost plesa i žensko pismo (pedagogija –feminizam – umetnička praksa)* (Neobjavljena magistarska teza). Beograd: Univerzitet umetnosti.
- O’Neil, K.M. (2017). Creation and Initial Validation of the Physical Educator Efficacy Scale for Teaching Lifetime Physical Activities. *Journal of Physical Activity Research*, 2(1), 7-14. Retrieved from <http://pubs.sciepub.com/jpar/2/1/2/index.html>
- Ostojić, S., Đorđić, V. (2013): Predgovor izdanja na srpskom jeziku. In S. Ayers, & M.J. Sariscsany (Eds.), *The Physical Education for Lifelong Fitness: The Physical Best teacher's guide [Fizičko vaspitanje za celoživotnu formu: Vodič za nastavnike Physical Best program*. In Serbian] (pp. ix). Beograd: Data Status.
- Prusak, K. A., Treasure, D. C., Darst, P. W., & Pangrazi, R. P. (2004). The effects of choice on the motivation of adolescent girls in physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 23(1), 19–29.
- Purcell, T. M. (1994). *Teaching children dance: Becoming a master teacher*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Radisavljević, L. (1992). *Ritmičko sportska gimnastika*. Beograd: Fakultet fizičke culture.
- Radisavljević Janić i Milanović, (2015) *Praktikum (drugo izdanje)*. Beograd: Fakultet sporta I fizičkog vaspitanja.
- Radisavljević Janić, S., & Mandarić, S. (2019). Dance Components in the Physical Education Syllabus in the Educational System of the Republic of Serbia. In D. Suzović, N. Janković, G. Prebeg, M. Ćosić (Eds.). *Book of Proceedings: Effects of Applying Physical Activity on Anthropological Status of Children, Adolescents and Adults* (pp. 87-92). Belgrade: University of Belgrade-Faculty of Sport and Physical Education.
- Richardson, M., & Oslin, J. L. (2003). Creating an authentic dance class using sport education. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 74(7), 49–55.
- Sanderson, P. (1996). Dance within the national curriculum for physical education of England and Wales. *European Physical Education Review*, 2(1), 54–63.
- Sanderson, P. (2001). Age and gender issues in adolescent attitudes to dance. *European Physical Education Review*, 7(2), 117–136.
- Smith-Autard, J. M. (2002). *The art of dance in education*. London: A & C Black.
- Tudor-Locke, K., Lee, S. M., Morgan, C. F., Beighle, A., & Pangrazi, R. (2006). Children’s pedometer determined physical activity during the segmented school day. *Medicine and Science in Sports and Exercises*, 38(10), 1732–1738.
- UNESCO World-wide survey of school physical education – Final Report, 2013
- World DanceSport Federation (2019). *IOC Executive Board gives thumbs up for Breaking at Paris 2024*. Dostupno 15. maja 2019. na: https://www.worlddancesport.org/News/WDSF/IOC_Executive_Board_gives_thumbs_up_for_Breaking_at_Paris_2024-2905
- World Health Organisation(2007). *Conference Report: WHO European Ministerial Conference on Counteracting Obesity*. Retrieved from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/96459/E90143.pdf